

Een historische dag: 6 december Theo Bollerman

Vanaf 6 december is het voor iedereen mogelijk op het internet een bezoek af te leggen aan het virtueel museum van de Nederlandse tennissport. Tik www.tennismuseum.nl in en je komt op een site met vele tientallen pagina's gewijd aan de historie van de tennissport.

Aan de orde komen thema's als de ontwikkeling van de spelregels, de materialen als rackets en ballen, het verenigingsleven, en de invloed van tennis op mode en zelfs kunst en cultuur.

Dit virtuele museum is een initiatief van schrijver dezes, die samen met Rob Peperkamp als conservator zal optreden. Het wordt gesponsord door de K.N.L.T.B. De bedoeling is niet zozeer een uitvoerige geschiedschrijving. Daarvoor is een boek het beste medium. Maar net als in een echt museum kan de bezoeker aan de hand van vele afbeeldingen de ontwikkeling op diverse terreinen volgen.

Ook zullen op de nieuwspagina elke maand nieuwe recensies getoond worden van recent verschenen boeken over de tennishistorie zoals clubgeschiedenissen, biografieën en aanverwante thematiek.

Boeksignalement

Max Dohle, *Over één nacht ijs, een schaatsalfabet*. Prometheus, Amsterdam, 2004, 232 blz, 10 euro.

Gerbrand Bakker

Het blijft een dilemma voor de recensent: bespreek ik het boek voor mezelf of voor de doelgroep? Moeilijk punt bij de tweede optie is vervolgens: uit welke mensen bestaat de doelgroep? Nou, die van *Over één nacht ijs* - een woordenboek - is het legioen natuurijschaatsers, dat zich warmt aan ijsskoude elfstedentochten, ijzers in het vet, lang vergeten schaatswoorden en uitdrukkingen ('baaivangen', 'kale vorst' en 'droge dooi') en dat zich met kwinkslagen afzet tegen 'rondjesrijders'. 'Kostelijk' is een zeer toepasbaar bijvoeglijk naamwoord, een recensent in de jaren vijftig zou het gebruikt kunnen hebben. Prima. Het is, mede gezien de prijs, een ideaal sinterklaas- of kerstboek.

Niet prima is een onzorgvuldig redactie. Lees deze zin eens, uit het lemma **buitenbaan**: "Nog even en we gaan het Pieterpad geheel overkappen, zodat je ook kunt wandelen in de regen." (Dus je overkapt iets en daardoor kun je in de regen lopen?) Het gehele lemma **G-schaatsen**: "Schaatsen voor mensen met een verstandelijke beperking, of, zoals men in Amerika ook wel noemt, een cognitieve uitdaging." Ik begrijp er helemaal niets van, om te beginnen bij de woordsoort: is G-schaatsen een werkwoord of een zelfstandig naamwoord? Of een woord als 'flitspak' voor het wedstrijdpak van schaatsers. Dat bestaat helemaal niet. Het heet gewoon wedstrijdpak of skinpak. De schrijver had blijkbaar het werkwoord demarreren in zijn hoofd toen hij Fausto Demareros spelde. Die halve Portugees heet Fausto de Marreiros. Dohle zelf sluit zich aan bij zijn doelgroep in het lemma **zomerijs**, waarin hij zijn geringschatting over het langebaanschaatsen uit: "Schaatsen doe je in de winter. Zomerijs - kunstijs in de zomer - is overbodig."

Wel erg knap is zijn poging om in het 'ijslexicon' het aantal woorden dat eskimo's voor sneeuw schijnen te hebben te willen overtreffen. Hij komt in de opsomming van verschil-

lende woorden voor ijs tot 67! De afbeeldingen van kinderboeken met schaatsomslagen bij elke letter zijn mooi en het gratis bingo-spel is koddig: clichés van schaatscommentatoren ('Nu gaat het met seconden tegelijk of 'Dat wordt een lage 32'er') die je kunt wegstrepen tijdens het gezamenlijk kijken naar schaatswedstrijden.

Hoe dan ook, Het Parool schreef het volgende over dit boek: "Een prachtige lijst, Dohle heeft kennis van zaken". Verdacht vind ik dat, op de achterflap van een eerste druk.

Het congres: sporthistorie tussen feit en mythe

26 november 2004 in het Abe Lenstra
Stadion te Heerenveen

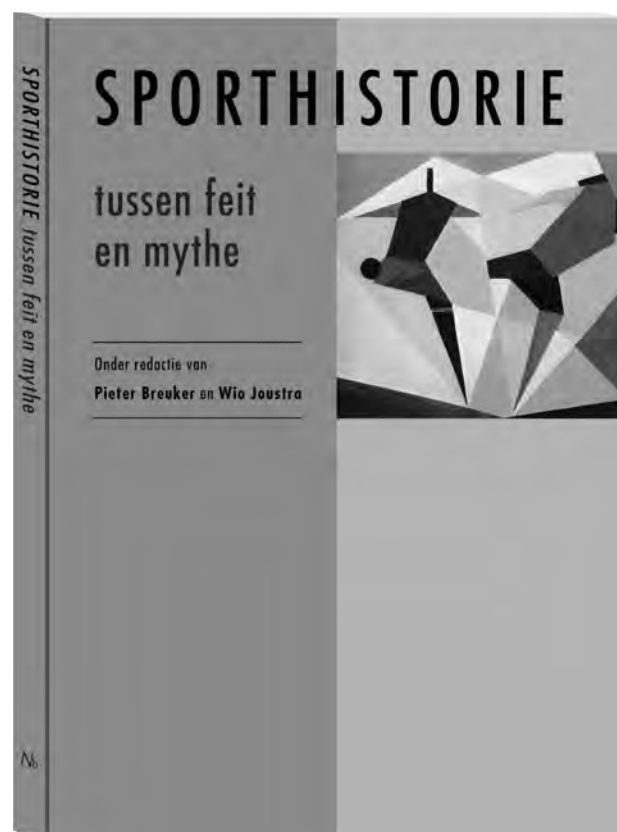
Pieter Breuker

Congressen over sporthistorie zijn in Nederland nog een zeldzaamheid. Dat is jammer, maar vooral ook ten onrechte: er is heel veel interessante en ook belangrijke onderzoeksmaterie voorhanden. Overigens heeft juist *stichting de Sportwereld* op dit gebied een naam hoog te houden. Zo organiseerde ze, in samenwerking met de stichting Historisch Platform, in 1997 in het toen nog in Lelystad gevestigde Nederlands Sportmuseum een studiedag over *Sportgeschiedenis in Nederland* en ter gelegenheid van haar eerste lustrum belegde *stichting de Sportwereld* in 2000 een congres in het Olympisch Stadion te Amsterdam onder de titel: *Langs de lijn van het verleden*. Een halve eeuw betaald voetbal in Nederland en het afscheid van Foppe de Haan als hoofdtrainer van de sc Heerenveen vormden een gereede aanleiding tot het op 26 november 2004 gehouden congres *Sporthistorie – tussen feit en mythe*, maar ook daarzonder was de organisatie gemotiveerd geweest een sporthistorisch congres op touw te zetten. De organisatie van het congres, dat werd gehouden in het Abe Lenstra Stadion te Heerenveen, berustte bij Pieter Breuker, frisist, sport- en kaatshistoricus, Rijksuniversiteit Groningen, Henk Hoekstra, financieel directeur sc Heerenveen, Wio Joustra, plaatsvervangend hoofdredacteur *Leeuwarder Courant* en Yme Kuiper, antropoloog/historicus, Rijksuniversiteit Groningen. De congrescommissie was niet ontevreden met 70 betalende deelnemers. Misschien vormden de lokatie (het zogenoemde verre en in deze tijd van het jaar al Siberisch koude Noorden) en de prijs (75 euro, overigens inclusief uitgebreid buffet, congresbundel en museumbezoek) voor sommigen overigens toch nog een hinderpaal. Percepties zijn moeilijk te veranderen, maar wat het tweede bezwaar betreft, is het nuttig te vermelden dat de reële kosten meer dan

het dubbele per persoon bedroegen. Met andere woorden: zonder de noodzakelijke subsidies die de congrescommissie had weten te verwerven, zou een en ander (zo) niet hebben gekund. De deelnemers bestonden uit wetenschappers en studenten, maar ook uit - excuus voor het hier onvermijdelijke cliché - geïnteresseerde leken, precies zoals de congrescommissie had gehoopt. Daar kwamen nog eens een 25 congresgangers bij in de vorm van sprekers, sponsors, gasten en (ook landelijke) pers. De reacties op het congres waren zonder uitzondering positief. Een aantal deelnemers suggereerde volgend jaar maar weer een congres te beleggen. De congressanten stelden verder de aanwezigheid van stands, de een met informatie over *de Sportwereld*, de ander met antiquarische sportboeken, op prijs, evenals de afsluiting van de dag, een bezoek – per bus - aan Belvédère, het twee dagen eerder geopende museum voor moderne Friese kunst in het dichtbij Heerenveen gelegen Oranjewoud. De conservator, Thom Mercur, hield een inleiding over de collectie, waarna de aanwezigen die zelf konden bekijken. De daarvoor beschikbare tijd was aan de korte kant.

Op het congres stond uiteraard de geschiedenis van de sport centraal, maar het bijzondere was dat die vanuit verschillende gezichtshoeken werd benaderd, zoals de sociologische, antropologische, culturele en sportjournalistieke. De congrescommissie had bewust voor die multi-disciplinaire benaderingswijze gekozen: ze is ervan overtuigd dat de sportgeschiedenis zo op vruchtbare wijze kan worden bestudeerd. Niet alleen de ‘zuiverwetenschappelijke’ aanpak is van belang, ook onderzoek naar de beleving van sport loont de moeite. ‘Feit’ en ‘mythe’ hebben beide hun plaats. Die keuze verklaart tegelijk waarom naast wetenschappers ook deskundigen met een andere achtergrond aan het woord kwamen. De combinatie zorgde bovendien voor een bijzonder levendige en ontspannen sfeer.

Het plenaire ochtendprogramma bood, naast de visie van ex-topsportster Bettine Vriesekoop op uiteenlopende sportculturen,

een overzicht van sporthistorisch onderzoek in Nederland door prof. dr. Theo Stevens (VU Amsterdam) en dat daarbuiten door prof. dr. Roland Renson (KU Leuven). Het middagprogramma kende twee centrale thema's, verdeeld over ook twee parallelsessies. Onder de noemer 'Sportwerelden in verandering' sprak de drie dagen eerder op AZ gepromoveerde dr. Gerrit Valk over de relatie tussen voetbal en maatschappij na de invoering van het betaald voetbal in 1954, dr. Yme Kuiper over de bruikbaarheid van feit én mythe in de beoefening van sporthistorie en Matty Verkamman over de successen van het naoorlogse voetbal in Nederland, die hij een plaats had gegeven in een nog virtueel museum te Middelburg. Het thema 'Sport, identiteit en etniciteit' kwam aan de orde in de bijdrage van dr. Pieter Breuker over het perspectief van het kaatsen in internationaal en in Fries verband, die van prof. dr. Maarten van Bottenburg/dr. Jan Janssens over ontwikkelingen in de diversiteit en prestaties van voetballers in de Nederlandse eredivisie en die van Foppe de Haan over zijn wijze van omgaan bij sc Heerenveen met spelers van vaak heel diverse herkomst. De belangstelling van de deelnemers was evenredig over

de verschillende sprekers verspreid. De pers toonde, ook in de verslaglegging, een niet zo eenzijdig verwachte belangstelling voor Bettine Vriesekoop en Foppe de Haan. Na alle negen lezingen was er gelegenheid tot het stellen van vragen en tot discussie, maar de daarvoor beschikbare tijd - steeds een vijf minuten - bleek voortdurend te kort te zijn. De congrescommissie heeft uiteraard bewust voor de genoemde negen inleiders gekozen, maar zij realiseert zich terdege dat het goed mogelijk zou zijn geweest negen andere sprekers te vragen. Dat is een op zichzelf verheugend feit, waaruit tegelijk de conclusie kan worden getrokken dat de beoefening van de sportgeschiedenis in Nederland al een zekere basis heeft.

Meteen na afloop van het congres werd een bundel gepresenteerd met daarin de - in de meeste gevallen uitgebreidere - teksten van de negen inleidingen. Deze werkwijze kan de redactie, bestaande uit Wio Joustra en ondergetekende, aanbevelen. De periode voor het congres is (uiteraard) hectisch, spannend soms ook en - eerlijk is eerlijk - niet altijd vrij van frustraties, maar met een goede planning en met auteurs die de deadline niet of in ieder geval niet helemaal veronachtzamen, zijn de voordelen aanzienlijk. De redactie is na het congres bevrijd van alle drukte en zorgen, de inleiders hoeven niet, meestal veel later, de dan voor hen overbekende materie nog eens te herkauwen en zij kunnen zich tijdens hun presentatie tot de hoofdzaken beperken en de lezer, ten slotte, kan nog dezelfde avond thuis een en ander op zijn gemak bestuderen. De door de Uitgeverij Noordboek met zorg vormgegeven bundel, ook *Sporthistorie-tussen feit en mythe* geheten, omvat 160 bladzijden, een omslag in full colour, 63 in zwart-wit uitgevoerde illustraties, vaak uitgebreide noten en dito literatuuropgaven en informatie over de auteurs. Het boek kost 19,50 euro (ISBN-nummer: 90 330 1282 0).

ODE AAN AZ ('67) **Philip de Liagre Böhl**

De naam alleen al: AZ. Van A tot Z. Heeft Alles in Zich. Van alles wat. Altijd de eerste en altijd de laatste. Soms eerste en soms laatste? Geschiedkundig komt de tweede optie eerder in de buurt. Na de fusie van de voetbalclubs Alkmaar '54 en FC Zaanstreek in 1967, werd de club AZ'67 in 1981 glorieus eerste en verliet het roemloos in 1988 - toen het inmiddels al twee seizoenen AZ zonder de toevoeging had geheten - het hoogste podium dat in Nederland nog altijd de Eredivisie heet. Een nog steeds ongelooflijke prestatie, de hegemonie doorbreken van de traditionele top drie- clubs, die na ruim twintig jaar nog steeds heeft standgehouden. Het maakt het succes dat in 1981 in Alkmaar werd bereikt er alleen maar meer aansprekend op. Met een recordaantal punten werd een onbeduidende fusieclub Kampioen - met een hoofdletter - van Nederland. In een tijd dat een anarchistisch tijdperk nog maar in een lage versnelling - de roerige jaren zestig en zeventig lagen achter ons - door de Lage Landen rondwaarde, was het uitgerend een voetbalclub uit de provincie, die de Elite (Ajax, Feyenoord en P.S.V.) omver wist te werpen. Met een (naderhand) ogenschijnlijk kinderlijk gemak werd de gevestigde orde te kijk gezet op een manier die buitenaards was. Relatief buitenaards, er dient te worden vermeld dat het Nederlands voetbal er in die dagen niet al te florissant voorstond. Na de verloren WK-finale van en in Argentinië in 1978 waren de gewonnen wedstrijden van Oranje op de vingers van een hand te tellen (met als uitschieter de legendarische 0-2 overwinning van Oranje op Engeland, twee doelpunten van Jantje-tikkie breed - Peters).

Het Nederlands elftal zat in die tijd duidelijk in een overgangperiode van de generatie Crujff, Neeskens en Krol naar de generatie Van Basten, Gullit en Rijkaard. In die tijd deden we het met Ronald Spelbos, Johnny Metgod en Kees Kist. Voetballers die speelden bij de Noord-Hollandse hofleverancier van het Nederlands elftal, in die dagen

bestierd door Jan Zwartkruis. Kleurloze helden uit een (niet op het hoogste WK-toneel gespeeld, dus:) verloren generatie. Die er zonder de mannen van AZ als volgt uitzag: Dick Schoenaker, Benny Wijnstekers: onverzettelijke helden met een oranje/zwart Adidas-shirt, Doesburg en Valke als Rotterdamse PSV-ers en de jonge, nog niet PSV-ers Kieft en Van Breukelen, die al eens voorzichtig werden 'uitgeprobeerd'. Een Oranjeteam met maar liefst zeven AZ-spelers stond in februari 1981 op het veld voor een WK-kwalificatieduel tegen Cyprus: Metgod, Spelbos, Hovenkamp, Arntz, Peters, Jonker en Tol. Een aantal dat in latere jaren door geen club is geëvenaard of benaderd. Zelfs 'grijze muizen' bij AZ '67 maakten in die tijd hun opwachting in het Nederlands elftal: vergeten 'local heroes' als Henk van Rijnsoever, Jos Jonker en René 'Pier' Tol, van wie de voetbalkwaliteiten jaren later bijzonder ver te zoeken waren, konden ook in het Oranje-shirt meer dan eenmaal hun kunsten komen vertonen. Op het Europese podium konden ze dat – ondanks een misgelopen WK in 1982 in Spanje – in elk geval meer dan goedmaken met een plaats in de finale van de UEFA-cup tegen de Engelse club die enigszins vergelijkbaar was met AZ: Ipswich Town. Een ploeg met de uit Nederland afkomstige as Arnold Mühren en Frans Thijssen (konden zij dan geen stuwung geven aan de zwalkende ontalentvolle Oranjeploeg? Het antwoord is bekend: nee).

Op 6 mei 1981 konden de Alkmaarders geschiedenis schrijven, maar lieten dat na. In Ipswich werd met 3-0 kansloos verloren. Waarmee de terugwedstrijd veertien dagen later een formaliteit bleek, al was AZ'67 er wel dichtbij: 4-2. Geschiedenis werd er wel geschreven enige dagen ervoor, op 3 mei 1981. Op die dag - de dag die overigens ook de boeken in gaat als de eerste dag waarop ondergetekende de Kuip bezocht - werd AZ'67, als eerste en voorlopige laatste 'kleine' club in bijna veertig jaar, kampioen van Nederland, door in Rotterdam Feyenoord met maar liefst 5-1 te verpletteren. De KNVB-beker werd dat jaar ook gewonnen: in het Olympisch Stadion werd Ajax met 3-1 ver-

slagen. Nee, aan de suprematie van AZ'67 kon in 1981 niemand in Nederland tippen.

Maar zoals het vaker gaat met succes, had dit ook een keerzijde: bepalende spelers werden weggeplukt door topclubs. Metgod ging in 1982 naar Real Madrid, Spelbos naar Club Brugge en Kist verkaste naar Frankrijk, terwijl andere bepalende spelers op leeftijd raakten. Keeper Eddy Treytel werd in 1982 36, 'het brein' Kirsten Nygaard 33 en linker-vleugelverdediger Hugo Hovenkamp 32. Bovendien was de spaarpot van de directeur van de firma in huishoudelijke apparaten Wastora, oud-speler Klaas Molenaar (die – niet onbelangrijk - vanaf 1972 met zijn broer Cees de club van een financiële injectie had voorzien) een beetje aan het leegraken. Uiteindelijk draaide hij in 1985 de geldkraan dicht. En middelmatige spelers als Ronald Weijsters, Fred Filippo en Hans Reynders konden het succes niet continueren. Het leidde onvermijdelijk tot een vrije val, met degradatie in 1988 tot gevolg. AZ was weer terug bij af, anoniem meedraaiend in de Eerste divisie en op zoek naar een geldbron. Die gevonden werd in de persoon van suikeroom Dick Scheringa. Onder zijn bewind werd AZ in 1996 kampioen van de Eerste Divisie; de weg omhoog lag weer open. AZ wist zich te ontwikkelen tot een stabiele middenmoter, met degelijke spelers in de gelederen. Anno 2003/2004 staat er een goed team met een goede trainer, Co Adriaanse, die lang niet zo goed en legendarisch als 22 jaar geleden, maar wel met ouderwetse - dus winnende - cijfers wist te winnen in Eindhoven. AZ doet voorlopig mee om de titel!

Amsterdam, 17 oktober 2004